

Mistr dvouminutových očních operací má rád upřímný pohled

TŘI BÍLÉ HOLE

Oční lékař **PAVEL STODŮLKA (43)** dokázal jako první na světě svázat a poposunout téměř neviditelná vlákna, na nichž je zavěšena oční čočka. Patnáctiletému klukovi tím vrátil zrak. Tři lidé před jeho operačním sálem odložili bílou hůl. Zapomněla jsem se zeptat, jestli tam zůstala, nebo zda ji svému operatérovi věnovali na památku. Pavel Stodůlka má oční chirurgii rád. Výsledek je totiž hned vidět.

TEXT HANA BENEŠOVÁ FOTO PETR JEDINÁK

Říkal jste své ženě, když jste si ji namlouval, že má krásné oči?

Seznámili jsme se ve druhém ročníku na medicíně. Tehdy jsem o své specializaci teprve uvažoval. Moje žena má krásné modré oči. Začal jsem jí proto říkat Hlubočka. První a poslední báseň, kterou jsem kdy napsal, její modré oči opěvovala.

Pamatujete si ji ještě?

Už jen zčásti. Ale manželka má tramvajenku, na kterou jsem básničku napsal, pečlivě schovanou. **Vaše žena je také lékařka. Věnuje se tradiční čínské medicíně. Spolupracujete spolu někdy?**

Nedávno jsme měli společnou přednášku o léčbě zánětů víčka

pomocí akupunktury. Jeden pacient se několik let léčil „klasicky“, prodělal čtyři chirurgické zásahy. Přesto se ječná zrna na víčkách stále objevovala. Po léčbě akupunkturou je už pět let bez obtíží. Tradiční čínská medicína totiž vnímá organismus jako celek. **Kdo vás přivedl na myšlenku věnovat se očnímu lékařství?**

Nerad to přiznávám, ale moje budoucí tchyně. Viděla mě spravovat budík. Dodnes říká, že kdybych nebyl oční chirurg, byl bych prý dobrý hodinář. Zrovna před týdnem jsem opravil jedny staré pendlovky.

U vás v rodině jsou hodináři?

Ne. Já hodinářině taky nerozumím, nikde jsem se to neučil. Sna-

žím se zjistit, co je poroucháno, no a pak to opravím.

Nebojíte se, že po vašem zásahu už nepůjdou opravit?

Zatím jsem je vždycky spravil! Jsem technický typ, v rodině zavládlo překvapení, když jsem si po gymnáziu vybral medicínu. Všichni mě típovali na nějaký technický obor.

Školu jste končil s vyznamenáním a rektorskou pochvalou. Oční lékařství před dvaceti lety ale přece nebylo oborem, po němž by premianti prahli.

Taky jsem kolikrát slyšel: Ty chceš být očař? To nemyslíš vážně! Tehdy běžela Nemocnice na kraji města a v kursu byla ortopedie. Moji dva spolubydlici z koleje jsou díky Dietlovi ortopédi. Oční lékařství byla taková popelka. Mě na něm lákalo právě to, že nebylo pro ostatní moc přitažlivé, takže nehrozilo, že by na mě někdo tlačil, abych vstoupil do strany. Taky jsem tušil, že se tento obor bude rychle rozvíjet a že v něm uplatním svůj vztah k technice a manuální zručnost. Například nejčastějším zákrokem v oční chirurgii je operace šedého zákalu. Před dvaceti lety se na oku dělal jeden a půl centimetru dlouhý řez, pacient si pak musel pobýt týden v nemocnici. Dnes nám stačí řez, který je desetkrát menší, to znamená asi jeden a půl milimetru. Zákrok je ambulantní. Pacient se po operaci zvedne, nazuje si boty a jde domů. **Můžete se pochlubit, že operaci šedého zákalu tímhle miniatur-**

výrobců čoček, s nimiž jsem o tom mluvil, mě ujišťovali, že je to zbytečná námaha, protože umělá čočka, která by se tak malým otvorem dala protáhnout, nikdy nebude existovat. Dnes se takové operace dělají běžně.

Příslví praví: Kdo nechce, hledá důvod, kdo chce, hledá způsob.

Chci najít pro každého pacienta nejlepší a nejšetnější řešení. Operoval jsem děvčátko, jež se narodilo s těžkým postižením zraku. Vrozený šedý zákal komplikovaly další oční vady. V jiné nemocnici jeho rodičům sdělili, že je to neoperabilní, ať se dítě začne učit Braillovo písmo. Naše operace se podařila. Holčička je slabozraká, ale není slepá! Na první kontrolu mi přinesla obrázek, který namalovala. Mám ho vystavený v kanceláři.

Co nakreslila?

Medvídka. A kreslila bez brýlí.

Máte před operací trému?

Ne, mám za sebou tisíce operací. Houslista, jenž každý den cvičí a odehraje stovky koncertů, před vystoupením taky už trému nemívá. Alespoň mi to říkal Václav Hudeček.

Necítíte nejistotu, ani když se použít do něčeho, co nikdo před vámi nezkusil?

Dopředu to promýšlím a při operaci se soustředím na to, aby se to povedlo. Vždycky mi třeba bylo líto, že u lidí s Marfanovým syndromem oční chirurg musel zničit zdravou čočku, která se kvůli poruchám vaziva posunula, a místo ní voperoval zacentrovanou umě-

PANÍ NA SÁLE JEŠTĚ NEVIDĚLA, ALE UŽ V ČEKÁRNĚ POZNALA ŽIDLI. PAK PO PATNÁCTI LETECH UVIDĚLA MANŽELA.

ním řezem jste jako první u nás provedl vy.

Těch českých prvenství v očních operacích je asi dvacet. Už je ani na svoje internetové stránky nepřipisují. Pořád je co zlepšovat a vymýšlet. Nedávno jsem zavedl operace očních vad femtosekundovým laserem. Při tomto zákroku se používají dva lasery. První vytvoří na oku jen osmdesát mikrometrů tenoučkou vrstvičku, jež oko chrání a zajišťuje bezbolestnost, druhý laser pod ní změni tvar oční rohovky tak, aby se vidění zaostřilo. Celá operace trvá asi dvě minuty. Od začátku devadesátých let jsem přemýšlel, jak by se dala implantovat nitrooční čočka řezem menším než dva milimetry. Zástupci

lou čočku, což s sebou přinášelo jistá omezení. Takový byl běžný postup. Zjistili jsme, že vlákna, na nichž je čočka zachycena, jsou zpravidla poškozena jen z jedné strany. Snopek nepoškozených vláken jsem tedy svázal speciálními stehy a podařilo se mi čočku vrátit na místo a zacentrovat ji. Takhle se výrazně zlepšil zrak patnáctiletému klukovi, který byl kvůli posunutí čočky silně slabozraký. Tuhle operaci jsme pak s úspěchem provedli u dalších dvou pacientů. **Případá mi to, jako byste se živil opravováním pavoučích sítí.**

Pavoučí nit je proti vláknům v oku lano. Tahle vlákna jsou na hranici viditelnosti i pod těmi nejlepšími mikroskopy. →

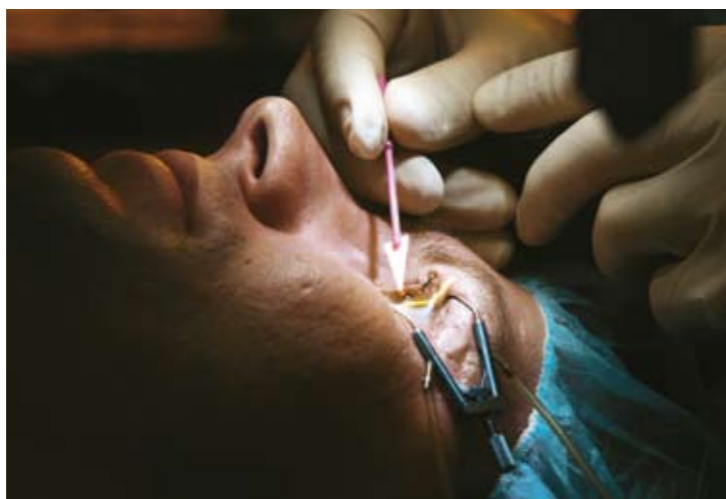
„Léčbu avastinem jsem v Čechách zaváděl já. Chvilí to vypadalo, že přijdu o lékařský diplom.“

A co ta vaše sbírka bílých holí?

Operovali jsme paní, která chodila s bílou holí patnáct let. Měla za sebou osm neúspěšných transplantací rohovky, její organismus totiž cizorodý transplantát po každé odmítl. Na jaře jsme proto provedli jeden zákrok, jemuž pracovně říkáme zub za oko. Do pacientova oka se implantuje tenká ploténka z jeho zubu, do níž je zasazená optika. Paní na operačním sále ještě neviděla, ale už v čekárně poznala židli. Pak po patnácti letech uviděla svého manžela, staršího pána bez vlasů. Vykřikla: „Já ťa vidím! Ty vypadáš! Já ti to ani nemůžu říct, jak vypadáš. Ty vypadáš jak Fantomas!“ Odložila bílou hůl, přečetla šest knih, ale po půl roce kvůli infekci došlo ke zvratu a znovu přestala vidět. Řekl jsem jí, že to nevzdáme, že vymyslíme, jak jí pomoci. Věděl jsem, že v Bostonu vyvíjejí kvalitní umělou rohovku, kterou u nás ještě nikdo neoperoval. Přesvědčili jsme výrobce, aby nás zařadil na seznam pracovišť oprávněných s touto rohovkou pracovat. Vyškoloval jsem se a v listopadu jsme pacientce transplantovali umělou rohovku. Ta je vhodná pro lidi, kteří

mají v pořádku sítnici a zrakový nerv, ale transplantace rohovky dárce je pro ně nevhodná. Pacientka po operaci už na operačním sále dokázala přečíst název dezinfekčního roztoku. Letos v březnu jsme touto metodou vrátili zrak dvaatřicetiletému muži, jenž kvůli poleptání chemikálií neviděl jedenáct let, a v dubnu dalšímu člověku, slepému po poleptání vápnem. **Operoval jste někoho z příbuzných?**

V jeden den jsem operoval oba svoje rodiče. Jako operatér cítím stejnou zodpovědnost za své rodiče, Tomáše Baťu, prezidenta nebo jakéhokoliv jiného pacienta. **Operace se neprovádí v celkové anestézii. O čem s pacienty během zákroku mluvíte?** O čemkoliv. S jednou osmdesátiletou paní jsem si třeba povídal o jejím pejskovi. Skoro prý zapoměla, že jí operuji šedý zákal. O to jde – uklidnit a rozptýlit pacienta.

Pavoučí síť je proti vláknům v oku lano

Znám lékařku, která chodí bez obav k zubaři, ale kontrola u očního lékaře ji deprimuje. Prý by raději přiznala, kolik je jí let nebo kolik měla milenců, než kolik má dioptrií.

Počet dioptrií je alespoň ve Spojených státech velmi intimní téma. Lidská psychika je křehká. Prováděli jsme například korekci krátkozrakosti u oční lékařky, jež měla čtyři dioptrie, ale nenosila brýle ani kontaktní čočky. Po operaci se upřímně divila, co vidí – každou vrásku, prach v koutě. Na to si kupodivu lidé po operaci stěžují. Že najednou všechno vidí.

Zmíněná doktorka si to vysvětluje tím, že nedokázala překonat svůj úlek, když se jako dítě dozvěděla, že má oční vadu.

To chápu. Lékař si musí dávat pozor na to, co, komu a jak říká. Terminologie v očním lékařství navíc zní trochu nelogicky. Často se mi stávalo, že jsem někomu sdělil, že je krátkozraký, a dotýcný odpověděl: „Pane doktore, to se pletete, já nablízko vidím dobře, já špatně vidím na dálku.“ A když k vám přijde elegantní, mladá, čtyřicetiletá žena, že hůř vidí na čte-

ní, tak jí zkuste říci, že to je běžná stařecká vetchozrakost.

Jak by se měl člověk starat o svoje oči? Mají smysl rady: jez mrkev, nečti potmě, neďivej se dlouho na televizi?

Oku jako součásti lidského organismu určitě prospívá zdravá strava i správný životní styl. Každopádně roste počet krátkozrakých lidí. Nevíme přesně, proč tomu tak je, a když není jasné, co to přesně způsobuje, říkají lékaři, že je to „multifaktoriální jev“. Očím neprospívá stres ani umělé osvětlení. Brýle často začnou nosit studenti v prvních dvou letech studia medicíny, kdy oči extrémně zatěžují vysedáváním u knih a počítače. Utěšuji je, že podle výzkumů bývají inteligentní lidé často krátkozrací, ale hned dodávám, ať na to moc nespolehají, protože krátkozraký může být i kuň.

Taky má prý očím prospívat zelená barva.

Při procházce v lese zcela přirozeně zaostrujete zrak na různou vzdálenost v různých směrech – hledáte houby, díváte se do korun stromů –, a tím vlastně cvičíte okohybné svaly. To je pro oči mnohem prospěšnější, než když civíte upře-

PRIM. MUDr. PAVEL STODŮLKA, PhD., oční chirurg, který zavedl řadu nových operačních metod například při odstraňování dalekozrakosti, krátkozrakosti, šedého zákalu a implantaci nitrooční čočky. Jako první na světě provedl korekce dalekozrakosti refrakční lensektomií Dodickovou fakolýzou, korekce dalekozrakosti cerkláží a centrace vychýlené lidské čočky. Působí na Gemini oční klinice v Praze a Zlíně. Mezi jeho pacienty patřili například Tomáš Baťa a Václav Klaus.

ně do jednoho bodu – na televizi nebo monitor počítače.

Zažil jste ve svém oboru nějaké zklamání?

Velkým zklamáním pro mě bylo, když se jedna farmaceutická firma postavila proti registraci svého léku, který může v mnoha případech zabránit jinak nevyhnutelné slepotě.

To je nelogické. Proč by to dělala?

Lék Avastin firma vyvinula pro léčbu rakoviny střeva. Jednoho očního lékaře napadlo vyzkoušet tento lék proti nemocem oční sítnice. Mělo se za to, že avastin není schopen proniknout sítnicí, jenže se ukázalo, že je vysoce účinný i bezpečný. A levný. Z jedné ampulky za deset tisíc korun se navíc dá teoreticky připravit až čtyřicet injekcí pro léčbu oka.

Dalo by se očekávat, že výrobce tuto informaci přivítá s nadšením. Opak byl pravdou, farmaceutická firma registraci svého léku odmítla. Pro použití v očním lékařství zaregistrovala přípravek Lucentis, v němž byla stejná látka, jen „nasekaná“ na menší molekuly. Lucentis má tedy podobný účinek jako avastin, ale je několikanásobně dražší a je potřeba víc aplikací.

Nešlo o pacienta, jen o byznys.

Bylo to ještě horší. Proti používání avastinu v očním lékařství se spustila kampaň, která před jeho použitím v oftalmologii varovala, a dokonce lék označovala za nebezpečný. Léčbu avastinem v České republice jsem zaváděl já. Chvilí to vypadalo, že kvůli tomu přijdu o lékařský diplom.

Jaká je situace nyní?

Zdá se, že zdravý rozum vítězí. Avastin se v očním lékařství používá ve Spojených státech, v západní Evropě i u nás. Firma sice oficiální stanovisko, pokud vím, nezměnila a registrace avastinu pro použití v očním lékařství je v nedohlednu, ale z avastinu se stal doporučovaný a běžně používaný lék. Navíc jsme zjistili, že pomáhá i u některých očních zánětů.

Vidění i oko se objevují v mnoha metaforách a citátech. Máte nějaký oblíbený výrok?

Líbí se mi „oko – do duše okno“. Také to, že dobře vidět znamená něčemu porozumět. Nedávno jsem do jedné kroniky vpisoval jednu z nejznámějších vět z Malého prince. „To, co je důležité, je očím neviditelné.“

Od očního lékaře je to pokorné vyjádření.

Rovnováha mezi pokorou a odvahou je alfa a omega medicíny i života.

Díváte se lidem rád do očí?

Samozřejmě. Líbí se mi, když má někdo upřímný pohled a tak zvanou jiskru v oku. My oči tomu nepoeticky říkáme: rohovka hladká, lesklá, průhledná. **X**

▼ INZERCE